

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 18 september 2023
(OR. en)

12746/23

LIMITE

**SOC 586
EMPL 421
EDUC 342
JEUN 218
ECOFIN 854
MI 719
FISC 180**

**Interinstitutioneel dossier:
2023/0179(NLE)**

NOTA

van: het secretariaat-generaal van de Raad
aan: de delegaties

Betreft: Voorstel voor een AANBEVELING VAN DE RAAD over de ontwikkeling
van voorwaarden voor een kader voor de sociale economie

Voor de delegaties gaat hierbij de compromistekst van het voorzitterschap met het oog op de vergadering van de groep op 26 september.

Het voorzitterschap streeft ernaar reeds tijdens de vergadering van de groep op 26 september tot een politiek akkoord te komen.

De delegaties wordt verzocht hun schriftelijke opmerkingen uiterlijk op vrijdag 22 september 12.00 uur toe te zenden.

2023/0179 (NLE)

Voorstel voor een

AANBEVELING VAN DE RAAD

over de ontwikkeling van voorwaarden voor een kader voor de sociale economie

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 292, in samenhang met artikel 149 en artikel 153, punten h) en j),

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's¹,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) De op 17 november 2017 afgekondigde Europese pijler van sociale rechten² bevat een aantal beginselen ter ondersteuning van eerlijke en goed functionerende arbeidsmarkten en socialezekerheidsstelsels. Het gaat onder meer om beginsel 1 inzake het recht op hoogwaardige en inclusieve voorzieningen voor onderwijs, opleiding en een leven lang leren, beginsel 2 inzake gelijkheid van mannen en vrouwen, beginsel 3 inzake gelijke kansen, beginsel 4 inzake actieve ondersteuning bij het vinden van werk, beginsel 5 inzake veilige en flexibele werkgelegenheid, en beginselen 11 en 16-20 inzake sociale bescherming en inclusie van kinderen, personen met een handicap en daklozen, en toegang tot essentiële diensten, gezondheidszorg en langdurige zorg.

¹ Advies van het Comité van de Regio's "Een gunstig klimaat scheppen voor de sociale economie — het lokale en regionale perspectief" (CDR 5492/2022).

² Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten" (COM(2021) 102 final).

- (2) In juni 2021 verwelkomde de Europese Raad, in overeenstemming met de Verklaring van Porto³, de kerndoelen van de EU voor 2030 **van het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten**⁴. Met deze doelen wordt beoogd dat de arbeidsparticipatie ten minste 78 % bedraagt, dat minstens 60 % van alle volwassenen jaarlijks een opleiding volgt, en dat het aantal mensen dat risico loopt op armoede of sociale uitsluiting met ten minste 15 miljoen mensen (waarvan ten minste 5 miljoen kinderen) wordt verminderd. De lidstaten hebben vervolgens op alle drie de gebieden nationale streefcijfers vastgesteld om deze gemeenschappelijke doelstellingen te helpen verwezenlijken.
- (3) Ondanks de vooruitgang die de afgelopen tien jaar is geboekt bij het terugdringen van armoede en sociale uitsluiting, bleven 95,4 miljoen mensen in 2021 risico lopen. Het armoederisico is toegenomen voor mensen die in (bijna) werkloze huishoudens leven, en de ernst en de duur van de armoede is in veel lidstaten verslechterd. Hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid is van cruciaal belang om dit probleem te verlichten. Dankzij de manier waarop de sociale economie werkt, de acties die in het kader ervan worden ondernomen en de beoogde doelen ervan, speelt de sociale economie een belangrijke rol bij het verbeteren van de sociale inclusie en gelijke toegang tot de arbeidsmarkt. De sociale economie draagt derhalve bij tot de succesvolle uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten.
- (4) Entiteiten van de sociale economie kunnen hoogwaardige banen creëren en behouden; zij dragen bij tot de sociale inclusie en arbeidsmarktintegratie van kansarme groepen en tot gelijke kansen voor iedereen. Dit is in overeenstemming met het kader van een inclusief herstel, zoals benadrukt in de bij Besluit (EU) 2022/2296 van de Raad vastgestelde richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten⁵. Zij kunnen duurzame economische en industriële ontwikkeling stimuleren en de actieve participatie van burgers in de samenleving bevorderen. Entiteiten van de sociale economie leveren ook een belangrijke bijdrage aan de Europese socialezekerheidsstelsels door openbare diensten aan te vullen, het platteland en de ontvolkte gebieden in Europa nieuw leven in te blazen en een belangrijke rol te spelen in het internationale ontwikkelingsbeleid.

³. <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2021/05/08/the-porto-declaration/>

⁴. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten" (COM(2021) 102 final).

⁵. Besluit (EU) 2022/2296 van de Raad van 21 november 2022 betreffende de richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten (PB L 304 van 24.11.2022, blz. 67).

- (5) Op 9 december 2021 heeft de Europese Commissie een actieplan voor de sociale economie goedgekeurd⁶. Het actieplan draagt bij tot de prioriteit van de Europese Commissie om "een economie die werkt voor de mensen" tot stand te brengen en is afgestemd op de conclusies van de Raad van 2015 over de bevordering van de sociale economie als belangrijkste motor van economische en sociale ontwikkeling in Europa⁷. In het actieplan heeft de Commissie concrete maatregelen voorgesteld die zowel op het niveau van de Unie als op nationaal niveau moeten worden uitgevoerd. De maatregelen zijn bedoeld om sociale innovatie te bevorderen, de ontwikkeling van de sociale economie te ondersteunen en het vermogen ervan tot sociale en economische transformatie vrij baan te geven. De maatregelen zijn erop gericht de juiste voorwaarden te scheppen voor het gedijen van de sociale economie, kansen te creëren zodat entiteiten van de sociale economie, **waaronder bedrijven en andere organisaties**, kunnen opstarten en opschalen, en de zichtbaarheid van de sociale economie en haar potentieel te vergroten. Het Europees Parlement heeft het actieplan in zijn resolutie van 6 juli 2022⁸ verwelkomd.
- (5a) **Op 18 april 2023 hebben de Verenigde Naties een resolutie aangenomen over de bevordering van de sociale en solidaire economie voor duurzame ontwikkeling, waarin een algemene omschrijving van de sociale en solidaire economie en een routekaart zijn opgenomen ter ondersteuning van de ontwikkeling van de sociale en solidaire economie op wereldwijd niveau. Andere internationale organisaties hebben ook strategieën voor de ontwikkeling van de sociale economie aangenomen, zoals de resolutie betreffende fatsoenlijk werk en de sociale en solidaire economie die tijdens de 110e Internationale Arbeidsconferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie op 10 juni 2022 is aangenomen, en de aanbeveling van de OESO over de sociale en solidaire economie en sociale innovatie, eveneens aangenomen op 10 juni 2022.**

⁶. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Bouwen aan een economie die werkt voor de mensen: een actieplan voor de sociale economie" (COM(2021) 778 final).

⁷. Conclusies van de Raad over de bevordering van de sociale economie als belangrijkste motor van economische en sociale ontwikkeling in Europa (15071/15).

⁸. Resolutie van het Europees Parlement van 6 juli 2022 over het EU-actieplan voor de sociale economie (2021/2179(INI)).

- (6) De sociale economie (in sommige lidstaten ook de solidariteitseconomie, de solidaire economie en/of de sociale en solidaire economie genoemd) omvat een breed scala aan entiteiten met verschillende bedrijfs- en organisatievormen die een **maatschappelijk oogmerk, waaronder** sociale en milieudoelstellingen, voorrang verlenen boven winst. Deze entiteiten **van de sociale economie en de omschrijving ervan kunnen enigszins van lidstaat tot lidstaat verschillen en** kunnen verschillende rechtsvormen en **juridische statussen** aannemen, zoals coöperaties, onderlinge maatschappijen, verenigingen, stichtingen [...] en sociale ondernemingen [...]. Deze entiteiten hebben met elkaar gemeen dat zij **al hun winst of** het grootste deel **ervan** herinvesteren om hun sociale en/of milieudoelstellingen na te streven en dat zij democratisch en/of participatief bestuur toepassen. De aard en omvang van deze entiteiten van de sociale economie en de context waarin zij actief zijn, bepalen de specifieke vorm van bestuur en beheer. Daarom kan het beginsel van democratisch of participatief bestuur in verschillende gedaanten tot uiting worden gebracht, variërend van de rechtstreekse betrokkenheid van de leden bij de bestuursprocessen tot de representatieve betrokkenheid van leden of partners bij afzonderlijke bestuurs- en managementfuncties. In coöperaties, onderlinge maatschappijen en verenigingen neemt dit beginsel bijvoorbeeld vaak de vorm aan van "één persoon, één stem". De besluitvormingsprocessen in entiteiten van de sociale economie worden gekenmerkt door een reeks controlesystemen en onderlinge verhoudingen tussen de verschillende actoren die aan de entiteit deelnemen, waaronder managers, partners, werknemers en begunstigden. Door deze verschillende actoren samen te brengen, bevorderen entiteiten van de sociale economie dat meerdere belanghebbenden zich in een cultuur van participatie, verantwoordingszin en transparantie inzetten voor een gemeenschappelijk doel.
- (7) Entiteiten van de sociale economie streven er vaak naar economische kansen te creëren die sociale inclusie en de integratie op de arbeidsmarkt bevorderen van kansarme groepen, waaronder **personen** met een handicap en **personen** met geestelijke gezondheidsproblemen. Een sociale onderneming voor arbeidsintegratie is een soort sociale onderneming die erop gericht is deze groepen mensen in de samenleving en op het werk te helpen integreren door te zorgen voor banen op verschillende vaardigheidsniveaus met inclusieve en flexibele arbeidsomstandigheden. Het bieden van taalkundige ondersteuning aan migrerende werknemers en aangepaste taken en werkomgevingen voor **personen** met een handicap, bijvoorbeeld, kunnen hen een uitweg bieden uit armoede en sociale uitsluiting. Deze arbeidskansen kunnen als opstap naar andere sectoren van de arbeidsmarkt dienen en helpen om belemmeringen voor de werkgelegenheid voor langdurig werklozen en andere mensen die moeilijkheden ondervinden bij de toegang tot de arbeidsmarkt, weg te nemen.

- (8) Nieuwe [...] ondernemingen **van de sociale economie** kunnen een krachtig instrument zijn voor het scheppen van banen en positieve sociale verandering. De sociale economie kan een aantal ondervertegenwoordigde groepen, zoals vrouwen en jongeren, kansen bieden om de arbeidsmarkt te betreden of sociale ondernemingen op te richten. Volgens de Global Entrepreneurship Monitor zijn naar schatting 55 % van de sociale ondernemers in de wereld mannen en 45 % vrouwen, terwijl er in het algemeen twee keer zoveel mannelijke dan vrouwelijke zelfstandigen zijn. Volgens een recente Eurobarometer over de houding van jongeren ten opzichte van sociaal ondernemerschap hechten jongeren waarde aan het belang van sociale en milieudoelstellingen en participatief leiderschap. De lidstaten zouden manieren kunnen overwegen om de negatieve prikkels voor potentiële ondernemers tot een minimum te beperken, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat zij toegang blijven hebben tot adequate sociale bescherming. Sommige lidstaten hebben de socialezekerheidsbijdragen verlaagd om entiteiten van de sociale economie ertoe aan te zetten meer mensen aan te werven. Het waarborgen van een faciliterend kader voor de overdracht van ondernemingen aan werknemers om werknemerscoöperaties **of andere modellen van de sociale economie die eigendom zijn van de werknemers** te vormen, kan ook een manier zijn om de voortzetting van kleine en familiebedrijven te waarborgen en banenverlies te voorkomen, bijvoorbeeld in geval van herstructurering. **De lidstaten kunnen ook maatregelen nemen om reguliere bedrijven te helpen entiteiten van de sociale economie te worden.**
- (9) Entiteiten van de sociale economie bevorderen ook de inclusie van jongeren, met name jongeren die geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen. Zij voorzien in programma's voor opleiding en ontwikkeling van vaardigheden en leerlingplaatsen als bedoeld in de aanbeveling van de Raad van 15 maart 2018 voor een Europees kader voor hoogwaardige en doeltreffende leerlingplaatsen⁹, en bieden arbeidskansen. Zij dragen derhalve bij tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de jongerengarantie waarnaar wordt verwezen in de aanbeveling van de Raad van 30 oktober 2020 inzake een brug naar banen — versterking van de jongerengarantie¹⁰ en de aanbeveling van de Raad van 16 juni 2022 betreffende een Europese aanpak van microcredentials voor een leven lang leren en inzetbaarheid op de arbeidsmarkt¹¹. Financiering van de Unie, zoals het bij Verordening (EU) 2021/1057¹² vastgestelde Europees Sociaal Fonds Plus, kan entiteiten van de sociale economie in deze rol ondersteunen. Daartoe hebben in de lidstaten succesvolle samenwerkingsinitiatieven plaatsgevonden tussen openbare diensten voor arbeidsvoorziening en entiteiten van de sociale economie¹³. In het kader van deze initiatieven spelen entiteiten van de sociale economie een belangrijke rol bij het identificeren van mensen die hulp nodig hebben en bij het ontwikkelen van op maat gesneden plannen om hen te helpen sociale en beroepsintegratie te verwezenlijken, met inbegrip van opleiding en arbeidskansen.

⁹ Aanbeveling van de Raad van 15 maart 2018 voor een Europees kader voor hoogwaardige en doeltreffende leerlingplaatsen (PB C 153 van 2.5.2018, blz. 1).

¹⁰ Aanbeveling van de Raad van 30 oktober 2020 inzake Een brug naar banen — Versterking van de jongerengarantie en tot vervanging van de Aanbeveling van de Raad van 22 april 2013 tot invoering van een jongerengarantie (PB C 372 van 4.11.2020, blz. 1).

¹¹ Aanbeveling van de Raad van 16 juni 2022 betreffende een Europese benadering van microcredentials voor een leven lang leren en inzetbaarheid op de arbeidsmarkt (PB C 243 van 27.6.2022, blz. 10).

¹² Verordening (EU) 2021/1057 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 tot oprichting van het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+) en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1296/2013 (PB L 231 van 30.6.2021, blz. 21).

¹³ Een voorbeeld hiervan is de Belgische steun voor "collectief maatwerk", waarbij onder meer financiële steun aan sociale ondernemingen voor arbeidsintegratie wordt geboden.

- (10) Entiteiten van de sociale economie kunnen eerlijke arbeidsvoorwaarden bevorderen door werknemers te betrekken bij hun bestuur en besluitvorming. Het bevorderen van de sociale dialoog en collectieve onderhandelingen in de sociale economie kan de arbeidsomstandigheden van werknemers verbeteren. De lidstaten kunnen dit aspect van de sociale economie bevorderen en daarop voortbouwen, en gebruikmaken van de knowhow van entiteiten van de sociale economie door die entiteiten te betrekken bij het ontwerpen en uitvoeren van een actief arbeidsmarktbeleid¹⁴. **De lidstaten kunnen ook onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de deelname van werkgevers van de sociale economie aan de sociale dialoog te bevorderen.**
- (11) De sociale economie draagt bij tot de Unie van gelijkheid door de sociale inclusie van kansarme en ondervertegenwoordigde groepen te bevorderen, **bijvoorbeeld** door het aanbieden van sociale en zorgdiensten (met inbegrip van kinderopvang, gezondheidszorg en langdurige zorg), sociale huisvesting en ondersteuning van kinderen en jongeren met speciale behoeften. Entiteiten van de sociale economie helpen ongelijkheden zoals de genderkloof op het gebied van arbeidsparticipatie te verminderen, zowel door een groot aandeel vrouwen rechtstreeks in dienst te nemen als door zorgdiensten te verlenen die verzorgers, van wie het merendeel vrouwen zijn, in staat stellen toe te treden tot de arbeidsmarkt. Als belangrijke partner voor de publieke sector kan de sociale economie een waardevolle bijdrage leveren aan het ontwerp en de levering van residentiële zorg, thuiszorg en zorgverlening in gemeenschapsverband. Via partnerschapsinitiatieven kunnen overheden en entiteiten van de sociale economie hoogwaardige, toegankelijke en betaalbare zorgdiensten aanbieden.

¹⁴. Een voorbeeld hiervan is het Franse initiatief *Territoires Zéro Chômeurs de Longue Durée*, dat tot doel heeft langdurige werkloosheid te bestrijden door non-profitorganisaties op te richten in gebieden met een hoge langdurige werkloosheid om lokale bewoners in dienst te nemen met permanente contracten om nuttige activiteiten uit te voeren voor de gemeenschap, zoals recycling, kinderopvang en gemeenschapstuinieren. Soortgelijke initiatieven zijn geïntroduceerd in Groningen in Nederland en Marienthal in Oostenrijk.

- (12) Stelsels voor beroepsonderwijs en -opleiding spelen een cruciale rol bij het toerusten van mensen met de vaardigheden die nodig zijn voor de werkplek, de persoonlijke ontwikkeling en het burgerschap. Zij helpen ook te zorgen voor een geschoolde beroepsbevolking die kan bijdragen tot een eerlijke groene en digitale transitie. Entiteiten van de sociale economie bieden arbeidskansen, opleidingen op de werkplek en programma's voor werkpleklers die zijn afgestemd op de behoeften van individuen en de lokale economie. Zij kunnen helpen bij de uitrol van individuele leerrekeningen **als middel om de doelstellingen in de aanbeveling van de Raad van 16 juni 2022 inzake individuele leerrekeningen¹⁵ te behalen. Entiteiten van de sociale economie kunnen ook bijdragen tot het dichten van de huidige digitale genderkloof door met gerichte steun de digitale vaardigheden van vrouwen te versterken.** Daarom kunnen zij bijdragen tot het bereiken van een geschoolde en flexibele beroepsbevolking die in staat is te reageren op veranderingen op de arbeidsmarkt, waardoor de overgang van de ene baan naar de andere kan worden vergemakkelijkt en tekorten aan arbeidskrachten kunnen worden verlicht, en aldus wordt bijgedragen aan de algemene economische groei. De lidstaten kunnen dit potentieel benutten bij het ontwikkelen van kennis over vaardigheden, het faciliteren van opleidingen en het ontwerpen van onderwijsprogramma's.
- (13) De uitdagingen van de dubbele transitie en de demografische veranderingen moeten op regionaal en lokaal niveau worden aangepakt om economische, sociale en territoriale cohesie tot stand te brengen. Entiteiten van de sociale economie passen over het algemeen een bottom-upbenadering toe, staan dicht bij gemeenschappen, burgers en de problemen waarmee zij worden geconfronteerd, treden daarbij vaak op als sociale innovatoren, en vinden vaak oplossingen die kunnen worden opgeschaald **of** gereproduceerd en die bijdragen tot echte [...] verandering. **De sociale economie kan ook bijdragen tot de strategische autonomie van Europa door bedrijven op te richten in strategische sectoren die de belangen en behoeften van de lokale gemeenschappen dienen.** De sociale economie zou bijvoorbeeld bijscholingsmogelijkheden kunnen bieden aan laaggeschoolde werknemers uit sectoren die ingrijpende veranderingen ondergaan en ervoor kunnen zorgen dat lage-inkomensgroepen beschikken over betaalbare basisgoederen. In afgelegen en plattelandsgebieden met minder werkgelegenheid en onderwijsmogelijkheden kunnen entiteiten van de sociale economie de broodnodige kansen bieden, waardoor deze regio's aantrekkelijker worden. De ontwikkeling van de ecosystemen van de sociale economie van de EU draagt derhalve bij tot het verzachten van de gevolgen van vergrijzing, ontvolking en andere demografische trends, en tot het bevorderen van lokale economische en industriële ontwikkeling, waaronder in de landbouw, de biologische voedselproductie en de blauwe economie, **ook** in landelijke en afgelegen gebieden en in de ultraperifere gebieden van de EU.

¹⁵. Aanbeveling van de Raad van 16 juni 2022 inzake individuele leerrekeningen 2022/C 243/03 (PB C 243 van 27.6.2022, blz. 26).

- (14) Het bevorderen van vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling en van gunstige ecosystemen voor sociale innovatie versterkt de sociale economie en stimuleert de overgang naar een klimaatneutrale economie zoals beoogd in de Europese Green Deal¹⁶ en het industriële plan voor de Green Deal¹⁷. Gezien de belangrijke rol van de sociale economie bij de ontwikkeling van de circulaire economie **en bij de door de burger geleide productie en distributie van hernieuwbare energie via hernieuwbare-energiecoöperaties en andere energiegemeenschappen**, zou het ontwerpen van transversaal en coherent industrieel beleid op het gebied van hergebruik, reparatie en recycling een goed functionerende markt voor secundaire grondstoffen kunnen bevorderen, de bijdrage van de sociale economie aan de doelstellingen van het actieplan voor de circulaire economie¹⁸ kunnen optimaliseren en het concurrentievermogen van de Europese nettonulindustrie kunnen versterken. Entiteiten van de sociale economie die actief zijn op digitaal gebied hebben hun vermogen getoond om burgers en bedrijven in staat te stellen deel te nemen aan een inclusieve en mensgerichte digitale transitie en een actieve rol te spelen bij de verwezenlijking van de doelstellingen en streefdoelen van het bij Besluit (EU) 2022/2481¹⁹ vastgestelde beleidsprogramma voor het digitale decennium 2030 en van de Europese verklaring over digitale rechten en beginselen voor het digitale decennium²⁰. Om de veerkracht van deze dubbele transitie naar een groene en digitale samenleving te vergroten, heeft de Commissie in mei 2021 haar industriestrategie van de Unie geactualiseerd. De strategie beschrijft de uitdagingen waarmee de 14 industriële ecosystemen, waaronder het ecosysteem "buurt- en sociale economie", worden geconfronteerd **en waarvoor via een cocreatieproces een transitietraject is uitgestippeld**.

¹⁶. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "De Europese Green Deal" (COM(2019) 640 final).

¹⁷. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Een industrieel plan voor de Green Deal voor het nettonultijdperk" (COM(2023) 62 final).

¹⁸. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "Een nieuw actieplan voor een circulaire economie Voor een schoner en concurrerender Europa" (COM(2020) 98 final).

¹⁹. Besluit (EU) 2022/2481 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 tot vaststelling van het beleidsprogramma voor het digitale decennium tot 2030 (PB L 323 van 19.12.2022, blz. 4).

²⁰. Europese verklaring over digitale rechten en beginselen voor het digitale decennium (COM(2022) 28 final).

- (14a) **Entiteiten van de sociale economie stimuleren sociale innovatie. Sociale innovatie omvat activiteiten waarvan zowel de doelstellingen als de middelen sociaal zijn, en met name activiteiten die verband houden met de ontwikkeling en uitvoering van nieuwe ideeën met betrekking tot producten, diensten, praktijken en modellen, die tegelijk in sociale behoeften voorzien en nieuwe sociale betrekkingen of samenwerkingsverbanden tussen openbare, maatschappelijke of particuliere organisaties tot stand brengen en zo de samenleving ten goede komen en haar handelingscapaciteit vergroten²¹.**
- (15) Om de sociale economie in staat te stellen optimaal bij te dragen aan de ondersteuning van de toegang tot de arbeidsmarkt, sociale inclusie, ontwikkeling van vaardigheden, territoriale cohesie en duurzame economische ontwikkeling, is er een faciliterend kader nodig. Aangezien de sociale economie **in alle economische sectoren aanwezig kan zijn** en wordt beïnvloed door horizontale en sectorale beleidsmaatregelen en voorschriften, moet in een faciliterend kader rekening worden gehouden met de specifieke kenmerken van de sociale economie en met de extra belemmeringen waarmee entiteiten van de sociale economie bij hun ontwikkeling worden geconfronteerd en die hun mogelijkheden om naast reguliere bedrijven te opereren, beperken. Entiteiten van de sociale economie streven niet **in de eerste plaats** naar maximalisering van (kosten)efficiëntie en winst, maar naar positieve maatschappelijke resultaten. Zij hebben steunmaatregelen en een gunstig financieel, administratief en juridisch klimaat nodig waarin rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van hun bedrijfsmodellen wat betreft governance, winstverdeling, arbeidsomstandigheden en effecten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om maatregelen waardoor zij minder productieve werknemers in dienst kunnen nemen of sociale diensten tegen toegankelijke prijzen kunnen verlenen. Voor de vaststelling van faciliterende kaders zijn er alomvattende strategieën nodig. Het kan daarbij gaan om het vaststellen van regelgeving of het uitvoeren of aanpassen van beleid en initiatieven om de bijdragen van de sociale economie aan sociale en milieudoelstellingen te ondersteunen en de economische en industriële waarde ervan te vergroten. Deze strategieën moeten de vooruitgang volgen en de doeltreffendheid van de initiatieven meten, waar nodig aanpassingen en verbeteringen doorvoeren, en er uiteindelijk toe leiden dat de resultaten van de sector efficiënter zijn en een groter effect hebben. Het kan zijn dat strategieën op verschillende bestuursniveaus (nationaal, regionaal en lokaal) vastgesteld moeten worden, afhankelijk van de institutionele organisatie en context in elke lidstaat. Regio's, **steden** en andere subnationale eenheden zouden strategieën voor de sociale economie kunnen vaststellen die duidelijk gekoppeld zijn aan regionale ontwikkelingsdoelstellingen en -prioriteiten, waardoor de wederzijdse voordelen geoptimaliseerd kunnen worden.

²¹ Zoals gedefinieerd in Verordening (EU) 2021/1057 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 tot oprichting van het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+) en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1296/2013.

- (16) De betrokkenheid van belanghebbenden van de sociale economie is van essentieel belang voor het welslagen van de ontwikkeling en uitvoering van strategieën voor de sociale economie. Verscheidene lidstaten hebben reeds groepen op hoog niveau opgericht die de dialoog tussen overheidsinstanties en entiteiten van de sociale economie bevorderen²². Representatieve netwerken van de sociale economie kunnen ook een platform voor collectieve actie zijn, samenwerking en informatie-uitwisseling vergemakkelijken en mogelijkheden creëren voor capaciteitsopbouw en peer learning.
- (17) Overheidsfinanciering **kan** een belangrijke rol **spelen** bij de opstart en ontwikkeling van entiteiten van de sociale economie. Over het algemeen kost het entiteiten van de sociale economie meer moeite om toegang te krijgen tot financiële middelen dan andere ondernemingen. De situatie is enigszins verbeterd, maar uit een analyse van financiële markten van sociale ondernemingen blijkt dat wat de toegang tot schulden en het eigen vermogen betreft, de kloof tussen het aanbod aan en de vraag naar financiering van sociale ondernemingen in Europa hardnekkig is. Aangezien entiteiten van de sociale economie streven naar positieve sociale en/of milieueffecten en slechts in beperkte mate winsten kunnen uitkeren aan hun financiers en eigenaars, zijn zij over het algemeen niet aantrekkelijk voor beleggers die een aanzienlijk financieel rendement nastreven. De steunmaatregelen waarmee dit probleem aangepakt kan worden, zijn vaak versnipperd en kunnen sterk verschillen wat doeltreffendheid betreft. De maatregelen variëren van subsidies tot adviesdiensten en capaciteitsopbouwdiensten en worden vaak door starterscentra verleend. Er is dus nog veel ruimte voor verbetering bij de verstrekking van financiering op maat voor de verschillende fasen van de levenscyclus van entiteiten van de sociale economie, en verdere steun voor het mobiliseren van particuliere financiering en andere aanvullende maatregelen om de toegang tot financiering voor entiteiten van de sociale economie te verbeteren, zouden nuttig kunnen zijn. Individuele spaarders of werknemers die deelnemen aan door de werkgever gefinancierde pensioen- of spaarplannen, zou de mogelijkheid geboden kunnen worden een spaarplan te kiezen waarbij een deel van hun spaargeld in een sociale onderneming wordt geïnvesteerd, om maar een voorbeeld te noemen²³.

²². Bijvoorbeeld de Franse Hoge Raad voor de Sociale en Solidaire Economie, de Spaanse Raad voor de Ontwikkeling van de Sociale Economie, de Portugese Nationale Raad voor de Sociale Economie en de **Italiaanse Nationale Raad voor de Tertiaire Sector**.

²³. Bijvoorbeeld "Les Fonds Communs de Placement d'Entreprise solidaires" in Frankrijk.

- (18) De Unie biedt tal van financieringsmogelijkheden ter ondersteuning van de sociale economie. Financiering wordt verstrekt door het Europees Sociaal Fonds Plus, het bij Verordening (EU) 2021/1058²⁴ opgerichte Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het bij Verordening (EU) 2021/1056²⁵ opgerichte Fonds voor een rechtvaardige transitie, het bij Verordening (EU) nr. 1305/2013²⁶ opgerichte Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling, het bij Verordening (EU) 2021/690²⁷ ingestelde programma voor de eengemaakte markt, het bij Verordening (EU) 2021/523²⁸ ingestelde InvestEU-programma en, voor zover van toepassing, de bij Verordening (EU) 2021/241²⁹ ingestelde herstel- en veerkrachtfaciliteit. De Unie verleent ook advies via het fi-compass-platform voor het ontwerpen van financiële instrumenten in het kader van de fondsen voor het cohesiebeleid. De lidstaten, met inbegrip van de regionale en lokale overheden, zouden deze mogelijkheden beter kunnen benutten door specifieke maatregelen voor de sociale economie vast te stellen. Technische ondersteuning³⁰ is een ander instrument van de Unie dat beschikbaar is om de lidstaten beter in staat te stellen beleid ter versterking van de sociale economie te ontwikkelen en uit te voeren.

²⁴. Verordening (EU) 2021/1058 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en het Cohesiefonds (PB L 231 van 30.6.2021, blz. 60).

²⁵. Verordening (EU) 2021/1056 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 tot oprichting van het Fonds voor een rechtvaardige transitie (PB L 231 van 30.6.2021, blz. 1).

²⁶. Verordening (EU) 1305/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (ELFPO) en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1698/2005 van de Raad (PB L 347 van 20.12.2013, blz. 487).

²⁷. Verordening (EU) 2021/690 van het Europees Parlement en de Raad van 28 april 2021 tot vaststelling van een programma voor de interne markt, het concurrentievermogen van ondernemingen, met inbegrip van kleine en middelgrote ondernemingen, het gebied van planten, dieren, levensmiddelen en diervoeders, en Europese statistieken (programma voor de interne markt), en tot intrekking van de Verordeningen (EU) nr. 99/2013, (EU) nr. 1287/2013, (EU) nr. 254/2014, en (EU) nr. 652/2014 (PB L 153 van 3.5.2021, blz. 1).

²⁸. Verordening (EU) 2021/523 van het Europees Parlement en de Raad van 24 maart 2021 tot vaststelling van het InvestEU-programma en tot wijziging van Verordening (EU) 2015/1017 (PB L 107 van 26.3.2021, blz. 30).

²⁹. Verordening (EU) 2021/241 van het Europees Parlement en de Raad van 12 februari 2021 tot instelling van de herstel- en veerkrachtfaciliteit (PB L 57 van 18.2.2021, blz. 17).

³⁰. Verordening (EU) 2021/240 van het Europees Parlement en de Raad van 10 februari 2021 tot vaststelling van een instrument voor technische ondersteuning (PB L 57 van 18.2.2021, blz. 1).

- (19) Het leveren van goederen en diensten en het samenwerken met zowel overheidsinstanties als reguliere bedrijven is van cruciaal belang voor de ontwikkeling van de sociale economie, het genereren van inkomsten en om entiteiten van de sociale economie te helpen financieel autonoom te worden. Dankzij de ruimte voor flexibiliteit in het kader van de aanbestedingsregels van de Unie kunnen aanbestedende diensten overheidsopdrachten op een meer strategische manier gebruiken door innovatieve, groene en sociale criteria vast te stellen en uiteindelijk bij te dragen tot een economie die duurzamer, inclusiever en concurrerder is. De meeste inschrijvingen worden echter nog steeds uitsluitend op basis van de prijs gegund. Aangezien entiteiten van de sociale economie ernaar streven maatschappelijke en collectieve voordelen te bieden in plaats van diensten te verlenen tegen de laagste prijs, hebben zij moeite om te concurreren in reguliere aanbestedingsprocedures, ondanks het feit dat zij een bredere meerwaarde kunnen bieden aan het aanbestedingsproces. Het vermogen van entiteiten van de sociale economie om zaken te doen, kan ook worden vergroot, onder meer door ervoor te zorgen dat deze entiteiten systematischer in de waardeketens van reguliere bedrijven worden geïntegreerd en dat zij met deze bedrijven partnerschappen aangaan om gezamenlijk in te schrijven op overheidsopdrachten en nieuwe marktkansen te creëren.
- (20) Het komt vaak voor dat overheidsinstanties niet optimaal gebruikmaken van de bestaande staatssteunregels om de sociale economie te ondersteunen in situaties waarbij de markt alleen niet in staat is een bevredigende toegang tot de arbeidsmarkt en sociale inclusie te bewerkstelligen, zich beperken tot maatregelen onder de algemene de-minimisdrempel en niet gebruikmaken van de mogelijkheid om maatregelen vast te stellen op grond van Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie³¹ (de algemene groepsvrijstellingsverordening), zoals regionale steun, risicofinancieringssteun en steun voor de aanwerving van kwetsbare werknemers. De de-minimissteun is momenteel beperkt tot 200 000 EUR over een periode van drie jaar, maar de huidige regels lopen af op 31 december 2023 en worden momenteel herzien. De Unieregels voor diensten van algemeen economisch belang bieden ook ruimte om staatssteun goed te keuren, maar overheidsinstanties maken vaak niet ten volle gebruik van deze mogelijkheden, met name voor sociale diensten op het gebied van de arbeidsintegratie van kwetsbare personen.

³¹. Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB L 187 van 26.6.2014, blz. 1).

- (21) Het belastingbeleid kan ook een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van de sociale economie en het waarborgen dat entiteiten van de sociale economie het zich kunnen veroorloven om naast reguliere bedrijven te opereren, waardoor een rechtvaardiger ondernemingsklimaat wordt gecreëerd en tegelijkertijd wordt bijgedragen tot sociale inclusie en een betere toegang tot werk. **Sommige** lidstaten hebben een [...] belastingkader tot stand gebracht dat de ontwikkeling van de sector stimuleert en fiscale prikkels omvat die zijn afgestemd op de behoeften van de sociale economie, en tegelijkertijd de diversiteit ervan erkent en versnippering voorkomt. Goed doordachte fiscale prikkels voor donaties aan entiteiten van de sociale economie van algemeen nut kunnen de financiering ervan stimuleren, ook over de grenzen van de Unie heen, in overeenstemming met het in het Verdrag neergelegde beginsel van non-discriminatie. In verschillende lidstaten blijven administratieve belemmeringen bestaan met betrekking tot donaties van algemeen nut over de grenzen van de lidstaten heen, **bijvoorbeeld omdat nationale formulieren niet zijn vertaald, er geen standaardformulieren bestaan voor directe belastingen op grensoverschrijdende donaties en [...] het niet duidelijk is welke documenten nodig zijn om in aanmerking te komen voor de status "van algemeen nut" [...].**
- (22) Processen voor het meten en beheren van sociale effecten zijn bijzonder belangrijk voor entiteiten van de sociale economie, aangezien zij deze in staat stellen hun effecten te begrijpen en te communiceren en toegang te krijgen tot effectgestuurde financiering. Bij het meten van de sociale effecten wordt gebruikgemaakt van maatstaven en instrumenten om de sociale effecten van een bepaalde interventie of een bepaald initiatief na te gaan. Het beheren van sociale effecten omvat het opbouwen van de systemen, processen en capaciteiten die een organisatie nodig heeft om haar effecten proactief te beheren en te vergroten. Maar de vele verschillende beschikbare kaders en instrumenten kunnen een uitdaging vormen, met name voor entiteiten met minder middelen. Het monitoren van de sociale resultaten van overheidsinvesteringen maakt publieke controle mogelijk, kan de grondgedachte ondersteunen om belastinggeld te gebruiken om entiteiten of activiteiten van de sociale economie te ondersteunen, en kan helpen om "impact washing" (ten onrechte effecten claimen, of de effecten overdrijven) te voorkomen. In dit verband kunnen weloverwogen, evenredige methoden voor het meten en beheren van sociale effecten die op de behoeften van individuele entiteiten afgestemd zijn, nuttig zijn. Zij moeten gebaseerd zijn op standaardmethoden en -indicatoren, alsook op factoren als omvang, ontwikkelingsstadium en diversiteit van de entiteiten. **Door de methoden voor het meten en beheren van sociale effecten in verband te brengen met de duurzameontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties kan een nuttig kader ontstaan om de effecten aan te tonen.**

- (23) De afgelopen tien jaar is de zichtbaarheid en erkenning van de sociale economie op nationaal en regionaal niveau in de Unie verbeterd. In veel landen van de Unie blijft het potentieel van de sector echter onbenut. De verschillen in de ontwikkeling van de sociale economie worden bestendigd door een gebrek aan coördinatie en uitwisseling tussen landen. Er is dus nog ruimte voor de lidstaten om van elkaar te leren en beste praktijken uit te wisselen. Ook is het grote publiek maar weinig bekend met de sociale economie en de positieve bijdragen die zij levert. Dit kan de ontwikkeling van ondersteunend beleid en marktkansen voor de sociale economie belemmeren. Regelgeving waarbij ervoor wordt gezorgd dat nieuwe wetgeving tegemoetkomt aan de behoeften van entiteiten van de sociale economie, kan het bewustzijn en de legitimiteit van die entiteiten vergroten, waardoor zij makkelijker toegang krijgen tot financiering en markten. Nationale overheden en belanghebbenden hebben verschillende initiatieven genomen, zoals specifieke rechtsvormen, keurmerken en statussen³² voor de sociale economie, en grootschalige communicatiecampagnes om de bekendheid met en zichtbaarheid van de sociale economie te vergroten. Andere succesvolle hervormingen zijn de oprichting van specifieke ministeriële eenheden voor de sociale economie en een versterkte dialoog tussen belanghebbenden en overheden. Zoals in het actieplan voor de sociale economie met de lancering van een toegangspoort voor de sociale economie is benadrukt, is vergroting van de zichtbaarheid van de sociale economie van cruciaal belang om de positieve uitwerking van de sociale economie op de samenleving ten volle te kunnen erkennen.
- (24) Nauwkeurige gegevens en statistieken zijn van cruciaal belang om een beter inzicht te krijgen in de bedrijfsmodellen van de sociale economie en om empirisch onderbouwde beleidsbeslissingen te kunnen nemen. Er is echter een tekort aan betrouwbare gegevens over de sociale economie, met inbegrip van gegevens over haar economische meerwaarde en prestaties. De bestaande gegevens zijn vaak onvolledig en moeilijk met elkaar te vergelijken. Zo hebben slechts een klein aantal lidstaten hun nationale boekhoudsysteem uitgebreid om bijkomende gegevens over de sociale economie te verzamelen (bv. in satellietrekeningen), ondanks de financiële steun die hiervoor beschikbaar is uit de begroting van de Unie. Gegevens over de sociale economie worden doorgaans niet opgenomen in structurele bedrijfsstatistieken, bijvoorbeeld wanneer de statistieken zijn gebaseerd op economische gegevens die zijn gegenereerd door ondernemingen met winstoogmerk, en traditionele entiteiten van de sociale economie alleen in restcategorieën worden opgenomen. De ingevoerde strategieën en maatregelen zouden efficiënter zijn en beter op de verschillende situaties in de sector afgestemd kunnen worden als men de beschikking had over essentiële statistieken over de omvang, de beroepsbevolking, de ontwikkeling en de uitdagingen van de sociale economie.
- (25) Meer in het algemeen kan de bevordering van de sociale economie ook bijdragen tot de verwezenlijking van de duurzameontwikkelingsdoelstellingen,**

³². Juridische statussen/kwalificaties, soms ook keurmerken genoemd, onderscheiden zich van rechtsvormen, aangezien zij kunnen worden aangenomen door verschillende rechtsvormen, waaronder organisaties met en zonder winstoogmerk.

HEEFT DE VOLGENDE AANBEVELING VASTGESTELD:

DOELSTELLING

1. In overeenstemming met de beginselen van de Europese pijler van sociale rechten heeft deze aanbeveling tot doel de toegang tot de arbeidsmarkt en sociale inclusie te bevorderen door de lidstaten te begeleiden bij het bevorderen van beleids- en regelgevingskaders voor de sociale economie en maatregelen die de ontwikkeling ervan vergemakkelijken.

Om deze doelstellingen te verwezenlijken, wordt de lidstaten, **in overeenstemming met de nationale bevoegdheden en rekening houdend met de nationale omstandigheden**, aanbevolen samen te werken met belanghebbenden om de bijdragen van de sociale economie te erkennen, te ondersteunen en erop voort te bouwen.

2. **Door de sociale economie te bevorderen, ondersteunt** [...] deze aanbeveling [...] de uitvoering van [...] de Europese pijler van sociale rechten [...] en **helpt zij, in overeenstemming met het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten**, de drie kerndoelen van de Unie inzake werkgelegenheid, vaardigheden en armoedebestrijding tegen 2030 te [...] verwezenlijken.
3. Door de sociale economie te bevorderen, [...] **kan** ook een eerlijke en duurzame sociaal-economische en industriële ontwikkeling [...] **worden gestimuleerd. Op die manier kan ook worden bijgedragen tot de Europese Green Deal, de economische democratie, actieve burgerparticipatie en een betere sociale en territoriale cohesie** in de lidstaten.

DEFINITIES

4. Voor de toepassing van deze aanbeveling **en rekening houdend met de bestaande rechtskaders van de lidstaten** wordt verstaan onder:
- a) "sociale economie": **een verzameling van autonome** particuliere entiteiten [...] die goederen en diensten leveren aan hun leden of aan de samenleving, **dat bestaat uit ondernemingsvormen zoals** coöperaties, onderlinge maatschappijen, verenigingen (met inbegrip van liefdadigheidsinstellingen), stichtingen **of sociale ondernemingen** die bij hun werkzaamheden de onderstaande kernbeginselen in acht nemen en kenmerken vertonen:
- mensen en sociale en/of milieudoeleinden krijgen voorrang boven winst;
 - **alle [...]** winst **of het grootste deel ervan** en de overschotten worden opnieuw geïnvesteerd om hun sociale en/of milieudoeleinden verder na te streven en activiteiten te verrichten in het belang van leden/gebruikers (het "collectief belang") en/of de samenleving in het algemeen (het "algemeen belang"); en
 - het bestuur is democratisch en/of participatief;
- b) "sociale onderneming": een **autonome particuliere** entiteit die op zakelijke wijze en in overeenstemming met de beginselen en kenmerken van de sociale economie goederen en diensten levert om in de handel gebracht te worden, met sociale **of milieudoelstellingen** als reden voor haar commerciële activiteit. **Sociale ondernemingen kunnen in verschillende rechtsvormen worden opgericht.**

BEVORDERING VAN TOEGANG TOT DE ARBEIDSMARKT EN SOCIALE INCLUSIE VIA DE SOCIALE ECONOMIE

Toegang tot de arbeidsmarkt

5. De lidstaten wordt aanbevolen de specifieke toegevoegde waarde van de sociale economie te erkennen en te ondersteunen door de toegang tot de arbeidsmarkt te vergemakkelijken, hoogwaardige banen voor iedereen te bevorderen, en tegelijkertijd eerlijke arbeidsvoorwaarden, **veiligheid en gezondheid op het werk, gelijkheid en non-discriminatie** te versterken. Dit moet gebeuren in het kader van inclusieve groei, zoals benadrukt in de richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten **2022**, met name door:
- a) partnerschapsinitiatieven op te zetten of te bevorderen waarbij entiteiten van de sociale economie worden betrokken bij het ontwerpen en uitvoeren van een actief arbeidsmarktbeleid;
 - b) ervoor te zorgen dat overheidsinstanties **passende** steun verlenen aan entiteiten van de sociale economie met het oog op een betere integratie op de arbeidsmarkt van vrouwen, kansarme en **andere** ondervertegenwoordigde groepen (zoals langdurig werklozen, mensen met geestelijke gezondheidsproblemen, inactieven, laaggeschoolden, **personen** met een handicap, **personen** met een migrantenachtergrond, raciale of etnische minderheden (waaronder Roma), **jonge en oudere werkenden**) door:
 - i. sociale ondernemingen voor arbeidsintegratie die werk en ondersteuning op maat aan dergelijke groepen bieden;
 - ii. maatregelen om deze groepen mensen te helpen zich voor te bereiden op de arbeidsmarkt door werkervaring op te doen in sociale ondernemingen met het oog op hun integratie op de open arbeidsmarkt;

- c) samenwerkingsprojecten te ondersteunen tussen openbare diensten voor arbeidsvoorziening, lokale overheden, entiteiten van de sociale economie en reguliere bedrijven om op maat gesneden loopbaanbegeleiding en leer- en opleidingsmogelijkheden te bieden aan jongeren die geen onderwijs of opleiding volgen en geen werk hebben. Deze mogelijkheden kunnen leerlingplaatsen, intensieve professionele praktijkopleidingen, persoonlijke coaching en bijeenkomsten met rolmodellen omvatten en zijn erop gericht de integratie op de arbeidsmarkt te vergemakkelijken, in overeenstemming met de versterkte jongerengarantie;
- d) [...] ondernemerschap te bevorderen **in de sociale economie, met inbegrip van start-ups**, als een manier om zelfstandig ondernemerschap en andere vormen van werkgelegenheid te bevorderen, economische activiteiten op lokaal niveau te ontwikkelen en **maatschappelijke** uitdagingen aan te pakken door middel van innovatieve en inclusieve bedrijfsmodellen; om dit te bereiken, kunnen de lidstaten bijvoorbeeld:
- i. ervoor zorgen dat [...] ondernemers **in de sociale economie** toegang hebben tot sociale bescherming;
 - ii. overwegen [...] **stimulansen in te voeren om** nieuwe werknemers **aan te werven of om werkende leden op te nemen**;
 - iii. potentiële administratieve nadelen of belemmeringen voor het starten van een sociaal bedrijf in kaart brengen, beoordelen en aanpakken;
 - iv. **de start-upcultuur, de ontwikkeling van vaardigheden voor start-ups en de totstandbrenging van start-upvriendelijke randvoorwaarden, alsook de opname van sociaaleconomische modellen als relevant instrument in het beleid voor startende ondernemingen bevorderen.**

- e) beleid te ontwerpen en maatregelen te nemen om gendergelijkheid in de sociale economie te bevorderen en te mainstreamen, bijvoorbeeld door:
- i. iets te doen aan discriminerende sociale normen en stereotypen over de vaardigheden van vrouwen en mannen, en aan de onderwaardering van het werk van vrouwen;
 - ii. op maat gesneden steun te verlenen om de positie van vrouwen te versterken door de genderkloof op het gebied van werkgelegenheid [...] te verkleinen, **door** [...] te zorgen voor gelijk leiderschap **en gelijk loon voor gelijk werk**;
 - iii. toegang te bieden tot coaching- en mentorschapsprogramma's voor vrouwen die [...] ondernemers en leiders **in de sociale economie** willen zijn;
- f) te zorgen voor een faciliterend kader voor de overdracht van ondernemingen aan werknemers om werknemerscoöperaties **en andere relevante sociaaleconomische rechtsvormen** te vormen, om banenverlies te voorkomen en economische activiteiten veilig te stellen. **Een dergelijk kader moet mechanismen omvatten om informatie te verstrekken over de waarschijnlijke kosten en baten van overdrachten van ondernemingen aan werknemers**;
- g) samen te werken met entiteiten van de sociale economie om meer personen met een handicap in staat te stellen tot de arbeidsmarkt toe te treden, bijvoorbeeld door hulptechnologieën te ontwikkelen;
- h) de sociale dialoog en collectieve onderhandelingen in de sociale economie te bevorderen om ervoor te zorgen dat werknemers eerlijke arbeidsvoorwaarden hebben, met inbegrip van eerlijke lonen, met inachtneming van de autonomie van de sociale partners;
- i) **de specifieke democratische praktijken die binnen entiteiten van de sociale economie worden ontwikkeld, te erkennen.**

Sociale inclusie

6. **Gezien de verschillende nationale contexten, wordt de** lidstaten [...] aanbevolen de rol van de sociale economie bij het aanbieden van toegankelijke en hoogwaardige sociale en zorgdiensten en huisvesting **te erkennen en te ondersteunen, waarbij, in nauwe samenwerking met** openbare sociale diensten, **ook rekening wordt gehouden met kansarme groepen.** Dit kan bijvoorbeeld het volgende omvatten:
- a) bij het opzetten en verlenen van diensten van algemeen belang samenwerken met entiteiten van de sociale economie, binnen hun respectieve actiegebieden;
 - b) entiteiten van de sociale economie betrekken bij het ontwerpen en verlenen van mensgerichte sociale en zorgdiensten, **ook voor ouderen**, zoals benadrukt in de Europese zorgstrategie;
 - c) met entiteiten van de sociale economie samenwerken om zorg en ondersteuning voor kinderen en jongeren, met inbegrip van kinderen uit kansarme groepen, te ontwerpen en te verlenen, in overeenstemming met de Europese kindergarantie die is vastgesteld bij Aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad³³ en de strategie van de Unie voor de rechten van het kind³⁴.

³³. Aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad van 14 juni 2021 tot instelling van een Europese kindergarantie (PB L 223 van 22.6.2021, blz. 14).

³⁴. Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's "EU-strategie voor de rechten van het kind" (COM(2021) 142 final).

Vaardigheden

7. De lidstaten wordt aanbevolen opleidingen en de ontwikkeling van vaardigheden voor de sociale economie te ondersteunen, met name door:
- a) op basis van bestaande kennis over vaardigheden de behoeften van de economie en de reguliere arbeidsmarkt in kaart te brengen om te achterhalen hoe de sociale economie kan bijdragen aan het aanbod van geschoolde arbeidskrachten en tekorten aan arbeidskrachten kan helpen verminderen;
 - b) **onderwijs**, opleiding en vaardigheden in de sociale economie te bevorderen door:
 - i. leeruitwisselingen te organiseren tussen entiteiten van de sociale economie, opleidingsorganisaties en reguliere bedrijven, met als doel de management-, ondernemers- en werkgerelateerde vaardigheden te verbeteren die nodig zijn voor de digitale en groene transitie (met inbegrip van circulaire, reparatie- en digitale vaardigheden);
 - ii. lerenden in het kader van een leven lang leren, met inbegrip van **vrouwen en kansarme groepen**, om en bij te scholen, en hen te helpen bij de overgang naar de open arbeidsmarkt, in overeenstemming met de Europese aanpak van microcredentials voor een leven lang leren en inzetbaarheid **en andere maatregelen overeenkomstig nationale kenmerken**;
 - iii. in de lijst van opleidingen die in aanmerking komen om onder de individuele leerrekeningen³⁵ te vallen, opleidingen over de sociale economie of die door de sociale economie worden aangeboden **en andere bestaande initiatieven op nationaal niveau** op te nemen;
 - iv. **opleidingsmogelijkheden voor werkenden te bevorderen om mogelijk een loopbaan in de sociale economie na te streven, bijvoorbeeld door middel van op maat gesneden advies- en opleidingsprogramma's op basis van de beginselen van onderwijs voor duurzame ontwikkeling.**

³⁵. Aanbeveling van de Raad van 16 juni 2022 inzake individuele leerrekeningen 2022/C 243/03 (PB C 243 van 27.6.2022, blz. 26).

- c) specifieke leerlingstelsels op te zetten in de sociale economie die jongeren, met name mensen die geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen, ondersteunen om zich bij te scholen en hen voor te bereiden op de arbeidsmarkt en de sociale economie in staat te stellen talent in de sector te ontwikkelen, in overeenstemming met het Europees kader voor hoogwaardige en doeltreffende leerlingplaatsen;
- d) de integratie van vaardigheden op het gebied van sociale economie en sociaal ondernemerschap in onderwijs en opleiding op alle onderwijsniveaus te bevorderen, met name in ondernemerschaps- en bedrijfscursussen, **zoals de bevordering van studentencoöperaties als een leermogelijkheid en het bieden van toegang** [...] tot coaching- en mentorschapsprogramma's voor entiteiten van de sociale economie en sociale ondernemers;
- e) nationale kenniscentra op te zetten voor opleiding op het gebied van de sociale economie en deel te nemen aan transnationale initiatieven die de toegang tot specialistische onderwijs- en opleidingsprogramma's voor de sociale economie vergemakkelijken, bijvoorbeeld door samenwerking met aanbieders van beroepsonderwijs en -opleiding die werkzaam zijn in het kader van gevestigde organen, zoals de kenniscentra voor beroepsopleiding als bedoeld in de aanbeveling van de Raad van 24 november 2020 inzake beroepsonderwijs en -opleiding voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht³⁶.

³⁶. Aanbeveling van de Raad van 24 november 2020 inzake beroepsonderwijs en -opleiding voor duurzaam concurrentievermogen, sociale rechtvaardigheid en veerkracht 2020/C 417/01 (PB C 417 van 2.12.2020, blz. 1).

Sociale innovatie en duurzame economische ontwikkeling [...]

8. De lidstaten wordt aanbevolen de ondersteunende rol van entiteiten van de sociale economie bij het bevorderen van sociale innovatie en belangrijke sectoren van lokale ontwikkeling en werkgelegenheid te versterken. Dit kan worden bereikt door:
- a) een gunstig ecosysteem voor sociale en plaatsgebonden innovatie te bevorderen door het faciliteren van samenwerkings- en partnerschapsinitiatieven tussen entiteiten van de sociale en circulaire economie, reguliere bedrijven, financiers, lokale overheden en andere belanghebbenden. Dit kan bijvoorbeeld door:
 - i. het creëren of bevorderen van sociale innovatiehubs of clusters van sociale en ecologische innovatie die zijn ontworpen om aan lokale behoeften te voldoen en gezamenlijke oplossingen te testen;
 - ii. het betrekken van entiteiten van de sociale economie bij vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling, onder meer door gebruik te maken van de beschikbare financieringsinstrumenten van de Unie;
 - iii. samenwerking met nationale en regionale kenniscentra voor sociale innovatie om netwerken op te bouwen, capaciteiten en synergieën te stimuleren, efficiëntieverbeteringen te benadrukken en essentiële instrumenten en methoden te ontwikkelen om sociale innovatie te stimuleren;
 - b) ervoor te zorgen dat het beleid inzake de sociale economie wordt gekoppeld aan het industriebeleid en de transitie naar een digitale en circulaire economie, **bijvoorbeeld door technologische en sociale innovatiecentra in één netwerk samen te brengen**;
 - c) regelgevingskaders ter ondersteuning van entiteiten van de sociale economie in de circulaire economie aan te passen, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat bedrijven op de juiste wijze worden aangemoedigd om onverkochte of aan hen teruggegeven goederen te doneren aan entiteiten van de sociale economie zodat zij gerepareerd of hergebruikt kunnen worden in plaats van de goederen te vernietigen, en dat personen worden aangemoedigd om tweedehandsgoederen te doneren, ervoor te zorgen dat entiteiten van de sociale economie toegang hebben tot de afvalstroom en hen te betrekken bij afvalpreventiestrategieën, en voedselbanken toe te staan **of aan te moedigen** voedseloverschotten in te zamelen;

- d) de **lokale ontwikkeling en territoriale cohesie** te bevorderen **met behulp van** gemeenschapsgerichte initiatieven en ecosystemen in de sociale economie, zoals energiegemeenschappen, oplossingen voor gedeelde mobiliteit, digitale platformcoöperaties, zorgverlening, **betaalbare huisvesting en sociale woningen**, landbouwcoöperaties en korte, lokale voedselketens en markten, zodat burgers toegang krijgen tot lokale producten en diensten;
- e) de toegang van entiteiten van de sociale economie tot digitale instrumenten en nieuwe technologieën zoals open source, **blockchain en "distributed ledger"-technologie**, big data of kunstmatige intelligentie, te verbeteren en **overheidsinstanties aan te moedigen de ontwikkeling van opensourcesoftware in samenwerking met de sociale economie en andere relevante belanghebbenden te ondersteunen;**
- f) de **inclusie van entiteiten van de sociale economie in lokale en regionale ontwikkeling te bevorderen door integratie in de bestaande bedrijfs- en innovatieondersteunende ecosystemen.**

ONTWIKKELING VAN FACILITERENDE KADERS VOOR DE SOCIALE ECONOMIE

9. De lidstaten wordt aanbevolen beleids- en regelgevingskaders te ontwikkelen die de sociale economie faciliteren en ondersteunen. Daartoe worden zij aangemoedigd alomvattende strategieën te ontwikkelen en uit te rollen die de sociale economie erkennen en stimuleren **of bestaande strategieën aan te passen**, in overeenstemming met **deze aanbeveling**, het actieplan van de Unie voor de sociale economie en andere beleidsrichtsnoeren van de Unie. [...]
10. De lidstaten wordt aanbevolen mechanismen in te voeren voor overleg en dialoog tussen overheidsinstanties en organisaties die de sociale economie vertegenwoordigen. Het kan hierbij gaan om het opzetten van groepen op hoog niveau en het ondersteunen van het ontstaan en de ontwikkeling van representatieve netwerken van de sociale economie.
11. In de in punt 9 bedoelde strategieën moeten de lidstaten de kernbeginselen, kenmerken en reikwijdte van de sociale economie erkennen en rekening houden met het feit dat deze strategieën verschillende rechtsvormen en -statussen kunnen aannemen en specifiek zijn voor de verschillende nationale, regionale en lokale wetten en praktijken. **In dit verband wordt de lidstaten aanbevolen de samenwerking met lokale en regionale overheden bij de ontwikkeling van de sociale economie te versterken.**

12. De lidstaten wordt aanbevolen te investeren in de ontwikkeling van de bekendheid van hun ambtenaren en autoriteiten met de sociale economie door middel van opleidingsprogramma's en transnationale en/of interregionale initiatieven voor capaciteitsopbouw, met inbegrip van initiatieven in het kader van het Interreg Europa-programma als bedoeld in Verordening (EU) 2021/1059 van het Europees Parlement en de Raad³⁷. De initiatieven moeten gericht zijn op peer learning en het delen van beste praktijken, met bijzondere nadruk op het bevorderen van samenwerking tussen regionale en lokale overheden en belanghebbenden in de sociale economie. De Commissie zal deze werkzaamheden ondersteunen zoals beschreven in punt 22, a), iii).
- 12a. (nieuw artikel) De lidstaten wordt aanbevolen de plaats van de sociale economie in hun internationale samenwerkings- en ontwikkelingsbeleid te versterken en hun steun aan entiteiten van de sociale economie in ontwikkelingslanden op te voeren.**

Toegang tot publieke en particuliere financiering

13. De lidstaten wordt aanbevolen een gunstig klimaat te scheppen voor sociale financiering op nationaal, regionaal en lokaal niveau, met name door:
- a) de financieringsstructuren voor entiteiten van de sociale economie, financiële intermediairs en ondersteunende organisaties in kaart te brengen, en hun behoeften en de doeltreffendheid van bestaande steunregelingen te beoordelen;
 - b) in het juiste stadium van hun ontwikkeling **de toegang te faciliteren van** entiteiten van de sociale economie [...] tot financiering die op hun behoeften is toegesneden, met inbegrip van beurzen en subsidies, financiering met eigen vermogen of quasi-eigen vermogen voor de concept- en startfasen of schuldfinanciering, aandelenfinanciering, quasi-eigenvermogen- of mezzaninefinanciering tijdens de opschalingsfase, en innovatieve financieringsregelingen, zoals publiek-private partnerschappen, crowdfundingplatforms en combinaties van verschillende soorten financiële instrumenten of subsidies en financiële instrumenten;

³⁷. Verordening (EU) 2021/1059 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2021 betreffende specifieke bepalingen voor de doelstelling "Europese territoriale samenwerking" (Interreg) ondersteund door het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling en door externe financieringsinstrumenten (PB L 231 van 30.6.2021, blz. 94).

- c) de toegang te bevorderen van kleine beleggers tot duurzame, door de sociale economie aangestuurde of ondersteunde bedrijfsmodellen, sectoren, producten en diensten;
- d) de criteria voor toegang tot publieke financieringsprogramma's, met inbegrip van programma's die gericht zijn op reguliere bedrijven, te evalueren om **te vermijden** dat deze onnodige belemmeringen voor entiteiten van de sociale economie creëren;
- e) particuliere financiering te mobiliseren door, waar nodig, **in overeenstemming met de staatssteunregels**, overheidsgarantieregelingen beschikbaar te stellen om gespecialiseerde en reguliere financiers aan te moedigen entiteiten van de sociale economie te financieren;
- f) meer bekendheid te geven aan de specifieke kenmerken en behoeften van entiteiten van de sociale economie ter verbetering van de capaciteit van reguliere particuliere financiers om op maat gesneden financiële steun aan te bieden;
- g) de toegang te vergemakkelijken tot ondersteuning voor bedrijfsontwikkeling en investeringsparaatheid voor entiteiten van de sociale economie gedurende hun hele levenscyclus, bijvoorbeeld door bewustmakingssteunregelingen voor reguliere starterscentra, accelerators en andere ondersteunende organisaties om hun steun uit te breiden tot entiteiten van de sociale economie, met inbegrip van mogelijkheden voor capaciteitsopbouw voor managers van entiteiten van de sociale economie;
- h) specifieke financiële steun en capaciteitsopbouw aan te bieden om de overdracht van ondernemingen aan **werknemers via coöperaties en andere relevante vormen van de sociale economie** te vergemakkelijken, **en werknemers tegelijkertijd begeleidende diensten en informatie te verstrekken over de potentiële kosten en baten daarvan**;

- i) regelingen aan te bieden die de beschikbaarheid van financiering voor entiteiten van de sociale economie vergroten, bijvoorbeeld door individuele spaarders of werknemers die deelnemen aan door de werkgever gefinancierde pensioen- of spaarplannen de mogelijkheid te bieden een plan te kiezen waarbij een deel van het totaalbedrag in een sociale onderneming geïnvesteerd wordt;
- j) optimaal gebruik te maken van de financiering die beschikbaar is in het kader van de fondsen voor het cohesiebeleid, **met inbegrip van het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF+), alsook in het kader van** het lidstaatcompartiment van [...] InvestEU[...], de herstel- en veerkrachtfaciliteit [...] en andere **internationale, nationale en regionale middelen**, door uitvoering van specifiek voor entiteiten van de sociale economie ontworpen maatregelen en initiatieven;
- k) gebruik te maken van de adviesdiensten van fi-compass inzake financieringsinstrumenten onder gedeeld beheer van de Unie voor de ontwikkeling van terugbetaalbare financieringsinstrumenten in het kader van de fondsen voor het cohesiebeleid.

Toegang tot markten en overheidsopdrachten

14. De lidstaten wordt aanbevolen hun aanbestedende diensten aan te moedigen goederen en diensten strategisch aan te kopen, sociale **doelstellingen** [...] en sociale innovatie te ondersteunen, **alsook milieueffecten na te streven**. Daartoe **worden zij aangemoedigd** ten volle gebruik te maken van de instrumenten die hen in het kader van de aanbestedingsregels van de Unie ter beschikking staan, **met inbegrip van instrumenten voor de organisatie van bepaalde diensten, bekend als persoonsgebonden dienstverlening, via een specifieke regeling die is geïnspireerd op het solidariteitsbeginsel**. Met het bevorderen van de toepassing van maatschappelijk verantwoorde en innovatieve oplossingen bij overheidsopdrachten kunnen verschillende soorten beleidsinstrumenten gemeoid zijn, waaronder:
- a) het vaststellen van beleidsrichtsnoeren en aanbestedingsstrategieën, met inbegrip van eventuele officiële doelstellingen, ondersteund door het leiderschap en met een verbintenis van het politieke niveau tot aan belangrijke besluitvormers en begrotingsbeheerders;
 - b) het verstrekken van richtsnoeren op het (de) passende administratieve niveau(s);
 - c) het vergroten van het bewustzijn van de toegevoegde waarde van maatschappelijk verantwoorde overheidsopdrachten bij aanbestedende diensten en ondernemingen en het beschikbaar stellen van expertise aan aanbestedende diensten en entiteiten van de sociale economie;
 - d) het aanmoedigen van aanbestedende diensten om in aanbestedingsdocumenten te verwijzen naar specifieke verplichtingen uit hoofde van het sociaal en arbeidsrecht en collectieve overeenkomsten, **alsook ecologische en sociale criteria**, die van toepassing zijn op de aanbesteding³⁸, inschrijvers te verzoeken de naleving daarvan te bevestigen en toezichtmaatregelen op te zetten;
 - e) het aanmoedigen van een gestructureerde, transparante en niet-discriminerende dialoog met de sociale economie en andere belanghebbenden om een maatschappelijk verantwoorde strategie voor overheidsopdrachten uit te stippelen.

³⁸. Artikel 30, lid 3, van Richtlijn 2014/23/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van concessieovereenkomsten (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 1), artikel 18, lid 2, van Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en tot intrekking van Richtlijn 2004/18/EG (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 65) en artikel 36, lid 2, van Richtlijn 2014/25/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten en houdende intrekking van Richtlijn 2004/17/EG (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 243).

15. Inhoudelijk moeten aanbestedende diensten beter gebruikmaken van de flexibele bepalingen van het bestaande rechtskader van de Unie om entiteiten van de sociale economie te helpen toegang te krijgen tot de markt, bijvoorbeeld door:
- a) de marktdialoog te bevorderen, met name door het houden van transparante en inclusieve voorafgaande marktconsultaties met gericht geselecteerde potentiële leveranciers;
 - b) opdrachten te reserveren voor sociale ondernemingen voor arbeidsintegratie of voor exploitanten waarvan het personeel voor ten minste 30 % bestaat uit personen met een handicap of kwetsbare werknemers, overeenkomstig artikel 24 van Richtlijn 2014/23/EU, de artikelen 20 en 77 van Richtlijn 2014/24/EU en de artikelen 38 en 94 van Richtlijn 2014/25/EU;
 - c) evenredige en inclusieve selectiecriteria vast te stellen om kleine en innovatieve sociale ondernemingen in staat te stellen in te schrijven op opdrachten;
 - d) af te stappen van de logica van de laagste prijs door gebruik te maken van sociale gunningscriteria in overeenstemming met de regel van de "economisch voordeligste inschrijving" en sociale-contractbepalingen, en door in verschillende fasen van aanbestedingsprocedures, ook in technische specificaties, prestatie- of functionele eisen vast te stellen;
 - e) opdrachten in percelen te verdelen, in overeenstemming met artikel 46 van Richtlijn 2014/24/EU en artikel 65 van Richtlijn 2014/25/EU, mede met het oog op het vergemakkelijken van de samenwerking tussen reguliere bedrijven en entiteiten van de sociale economie, en vereenvoudigde regelingen te gebruiken, met name voor sociale en andere specifieke diensten, om het proces toegankelijker te maken voor entiteiten van de sociale economie;
 - f) in de technische specificaties, de gunningscriteria of de contractvoorwaarden specifieke keurmerken verplicht te stellen, wanneer zij voornemens zijn werken, leveringen of diensten met specifieke sociale of milieukeurmerken aan te schaffen, in overeenstemming met artikel 43 van Richtlijn 2014/24/EU en artikel 61 van Richtlijn 2014/25/EU.

16. Om entiteiten van de sociale economie te helpen hun bereik uit te breiden, wordt de lidstaten aanbevolen de samenwerking tussen entiteiten van de sociale economie en reguliere bedrijven te bevorderen, met name door:
- a) meer bekendheid te geven aan de sociale meerwaarde door beste praktijken te bevorderen die reguliere bedrijven aanmoedigen om sociale ondernemingen bij hun langetermijnswaarde- en -toeleveringsketens te betrekken en consumenten aanmoedigen om goederen en/of diensten te kopen die worden geproduceerd door entiteiten van de sociale economie, ook wel bekend als de "koop sociaal"-beweging;
 - b) meer diensten te leveren op het gebied van mentorschap, matchmaking en facilitering om entiteiten van de sociale economie te helpen langetermijnpartnerschappen met het bredere bedrijfsleven te ontwikkelen;
 - c) werknemers van sociale ondernemingen voor arbeidsintegratie aan te moedigen om met reguliere bedrijven te werken om ervaring op te doen op de open arbeidsmarkt en ze hierbij te ondersteunen;
 - d) entiteiten en ondernemers van de sociale economie te helpen optimaal gebruik te maken van nieuwe technologieën om toegang te krijgen tot particuliere markten via door de sociale economie aangestuurde onlineplatforms, samenwerkingsruimten en het digitale gemeengoed.

Staatssteun

17. Onverminderd de toepasselijke regels, wordt de lidstaten, wanneer een voorgenomen steunmaatregel voor de sociale economie de vorm van staatssteun aanneemt, aanbevolen ten volle gebruik te maken van de staatssteunregels ter ondersteuning van de sociale economie, zoals bepaald in Verordening (EU) nr. 651/2014, de regels betreffende diensten van algemeen economisch belang en de de-minimisregel door:
- a) gebruik te maken van de bepalingen van Verordening (EU) nr. 651/2014, met name door:
 - i. investeringssteun te overwegen voor kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's), bijvoorbeeld voor de aankoop van activa in sociale infrastructuur in overeenstemming met artikel 17 van Verordening (EU) nr. 651/2014 **en het gebruik van regionale investeringssteun aan steungebieden in overeenstemming met artikel 14 van de verordening, aan te moedigen;**
 - ii. optimaal gebruik te maken van de bepalingen op grond waarvan risicofinancieringssteun aan kmo's kan worden verleend overeenkomstig de artikelen 21 en 21 bis van Verordening (EU) nr. 651/2014, bijvoorbeeld door investeringsfondsen op te zetten met deelname van particuliere investeerders om specifiek sociale ondernemingen te ondersteunen, **onder meer door de mogelijkheid te onderzoeken van fiscale prikkels [...]** voor onafhankelijke particuliere investeerders die natuurlijke personen zijn die direct of indirect risicofinanciering verstrekken aan de in aanmerking komende ondernemingen;
 - iii. starterssteun te overwegen die kleine, niet-beursgenoteerde jonge ondernemingen in staat stelt verschillende steuninstrumenten te ontvangen, zoals zachte leningen, garanties met zachte premies of subsidies in overeenstemming met artikel 22 van Verordening (EU) nr. 651/2014;

iv. in mensen te investeren door steunregelingen vast te stellen voor de re-integratie op de arbeidsmarkt van kwetsbare of uiterst kwetsbare werknemers overeenkomstig de artikelen 32 en 35 van Verordening (EU) nr. 651/2014;

v. de volledige inclusie van werknemers met een handicap in alle soorten ondernemingen te bevorderen door toekenning van specifieke subsidies, met inbegrip van loonsubsidies, aan ondernemingen overeenkomstig de artikelen 33 en 34 van Verordening (EU) nr. 651/2014;

vi. de aanleg of modernisering van lokale infrastructuur te ondersteunen, waaronder, eventueel, lokale sociale infrastructuur, door steun te verlenen ter dekking van het verschil tussen de investeringskosten en de exploitatiewinst van de investering, in overeenstemming met artikel 56 van Verordening (EU) nr. 651/2014.

vii. steun te overwegen voor proces- en organisatie-innovatie voor alle soorten ondernemingen, met inbegrip van entiteiten van de sociale economie en start-ups, met het oog op de ontwikkeling van technologie; alsmede steun aan innovatieve grotere ondernemingen om samen te werken met entiteiten van de sociale economie, indien deze kmo's zijn, in overeenstemming met artikel 29 van Verordening (EU) nr. 651/2014;

- b) in overeenstemming met de toepasselijke staatssteunregels na te gaan welke diensten van entiteiten van de sociale economie kunnen worden aangemerkt en gefinancierd als diensten van algemeen economisch belang, bijvoorbeeld op het gebied van de arbeidsintegratie van kwetsbare personen, sociale huisvesting of gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening zoals kinderopvang of zorg voor ouderen of personen met een handicap; compensatie voor diensten die in sociale behoeften voorzien, kan onder bepaalde voorwaarden zelfs worden vrijgesteld van de aanmeldingsverplichting, ongeacht het bedrag van de ontvangen compensatie, op grond van het besluit van de Commissie van 20 december 2011 (2012/21/EU)³⁹;
- c) gebruik te maken van de beschikbare mogelijkheden om transparante bedragen aan de-minimissteun toe te kennen, **rekening houdend met het feit dat entiteiten die met diensten van algemeen economisch belang zijn belast, een hogere drempel hebben.**

³⁹. Besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (PB L 7 van 11.1.2012, blz. 3).

Belastingen

18. Onverminderd de staatssteunregels wordt de lidstaten aanbevolen:
- a) ervoor te zorgen dat belastingstelsels de ontwikkeling van de sociale economie niet belemmeren en te beoordelen of belastingstelsels de ontwikkeling ervan voldoende stimuleren;
 - b) fiscale prikkels voor de sector te overwegen, indien deze nog niet zijn toegekend, in overeenstemming met de doelstellingen van hun sociaal beleid en de huidige praktijken in de lidstaten en in overeenstemming met het recht van de Unie, met inbegrip van:
 - i. vrijstellingen van vennootschapsbelasting op niet uitgekeerde winsten van entiteiten van de sociale economie;
 - ii. stimulansen voor inkomstenbelasting in de vorm van aan particuliere en/of institutionele donoren toe te kennen aftrek of belastingkrediet of regelingen waarbij belastingplichtigen hun belastingautoriteit kunnen meedelen welk percentage van hun verschuldigde inkomstenbelasting aan organisaties van algemeen nut moet worden toegerekend;
 - iii. belastingvrijstellingen voor werkloosheidsuitkeringen die worden ontvangen in de vorm van een forfaitair bedrag om de overdracht van ondernemingen aan werknemerscoöperaties te vergemakkelijken;
 - c) de fiscale nalevingslasten voor entiteiten van de sociale economie te evalueren en waar mogelijk te verminderen;
 - d) de naleving op praktisch niveau te vergemakkelijken voor grensoverschrijdende donaties van algemeen nut voor belastingdoeleinden, bijvoorbeeld door een gestandaardiseerd formulier uit te geven over de in een andere lidstaat gevestigde ontvangende entiteit voor het bedrag van de donatie, waarbij zowel de ontvanger als de donor worden geïdentificeerd;
 - e) ervoor te zorgen dat entiteiten van de sociale economie niet worden gebruikt voor belastingontduiking, belastingontwijking, agressieve fiscale planning of witwasdoeleinden, en ervoor te zorgen dat de desbetreffende administratieve procedures doeltreffend en evenredig zijn.

Meting en beheer van sociale effecten

19. In overeenstemming met de in punt 22, a), v), bedoelde acties van de Commissie wordt de lidstaten aanbevolen om, **in samenwerking met entiteiten van de sociale economie en vertegenwoordigende organisaties**, de toepassing van effectmeting en effectbeheerpraktijken te ondersteunen, met name door:
- a) praktijken en methoden voor het meten en beheren van sociale effecten op te nemen in nationale beleidskaders en -programma's die verband houden met de sociale economie;
 - b) ondersteuning op maat op basis van goede praktijken te bieden om entiteiten van de sociale economie te helpen eenvoudige en praktische methoden voor het meten en beheren van effecten vast te stellen die hun resultaten verbeteren, hun sociale impact aantonen en de toegang tot effectgestuurde financiering vergemakkelijken;
 - c) entiteiten van de sociale economie aan te moedigen om hun impact te meten door capaciteit op te bouwen door middel van doelgerichte **kostenefficiënte** financiering, en om een deel van het overheidsgeld dat zij (in de vorm subsidies of contracten) ontvangen, te gebruiken om hun sociale impact te meten.

Zichtbaarheid en erkenning

20. De lidstaten wordt aanbevolen meer bekendheid te geven aan de sociale economie en aan de wijze waarop de sociale economie bijdraagt tot de verwezenlijking van sociale en milieudoelstellingen, met name door:
- a) **te overwegen** op basis van beoordelingen van hun potentiële toegevoegde waarde specifieke rechtsvormen, rechtsstatussen, keurmerken en/of certificeringsregelingen voor de sociale economie op te zetten of aan te passen en de mogelijke vrijwillige wederzijdse erkenning te overwegen van in andere lidstaten gebruikte keurmerken en certificeringen. Bij dergelijke beoordelingen moet worden nagegaan in hoeverre zij het inzicht in de sector kunnen verbeteren en de ontwikkeling ervan kunnen ondersteunen door toegang te bieden tot specifieke voordelen (zoals fiscale prikkels of flexibiliteit in specifieke aanbestedingsprocedures). De Commissie zal deze werkzaamheden ondersteunen zoals beschreven in punt 22, a), vi);

- b) in samenwerking met de relevante bestuursniveaus en andere instellingen (bv. universiteiten) communicatiecampagnes en bewustmakingsevenementen over de sociale economie te [...] **ondersteunen**, ook voor jongere generaties;
- c) door entiteiten van de sociale economie geleide succesvolle proefinitiatieven en goede praktijken te verspreiden en maatregelen om deze goede praktijken te dupliceren en op te schalen via netwerken van de sociale economie en via publieke communicatie, te bevorderen.

21. De lidstaten wordt aanbevolen de ontwikkeling en de prestaties van de sociale economie te monitoren door onderzoek te stimuleren en **op kostenefficiënte wijze** statistieken en kwantitatieve en kwalitatieve gegevens te verzamelen, met name door:

- a) optimaal gebruik te maken van de beschikbare steun van de Europese Commissie om hun nationale boekhoudsystemen uit te breiden tot het verzamelen van aanvullende en vergelijkbare gegevens (satellietrekeningen) en belangrijke enquêtes onder huishoudens (zoals de arbeidskrachtenenquête en de enquêtes die in de EU-statistiek van inkomens en levensomstandigheden (EU-SILC) worden meegenomen) om informatie te verzamelen over de deelname aan de sociale economie, met inbegrip van uitgesplitste gegevens over geslacht en leeftijd (en waar mogelijk andere uitsplitsingen) om inzicht te krijgen in de gevolgen voor het scheppen van werkgelegenheid;
- b) bij de ontwikkeling van statistieken de samenwerking tussen overheidsinstanties, onderzoeksorganisaties en de sociale economie aan te moedigen, en tegelijkertijd het scala aan informatiebronnen, zoals registers, administratieve gegevens, enquêtes en volkstellingen uit te breiden om correcte gegevens te verzamelen;
- c) academisch en onafhankelijk onderzoek naar onderwerpen in verband met de sociale economie te ondersteunen.

STEUN VAN DE UNIE

22. De Raad is ingenomen met het voornemen van de Commissie om de uitvoering van deze aanbeveling te ondersteunen door met de lidstaten samen te werken aan de ontwikkeling van beleids- en regelgevingskaders die bevorderlijk zijn voor de sociale economie. Dit houdt met name het volgende in:
- a) de in het actieplan voor de sociale economie aangekondigde initiatieven uitvoeren, waaronder:
 - i. het opzetten en onderhouden van de EU-gateway voor de sociale economie, een duidelijk toegangspunt voor belanghebbenden uit de sociale economie om informatie te vinden over financiering, beleid, netwerken/platforms en initiatieven van de Unie, met inbegrip van capaciteitsopbouw;
 - ii. het publiceren van analyses van de bestaande belastingkaders voor de sociale economie **in de lidstaten**, de fiscale behandeling van grensoverschrijdende donaties van algemeen nut en het non-discriminatiebeginsel;
 - iii. het faciliteren van mogelijkheden voor peer learning voor ambtenaren over onderwerpen die verband houden met de sociale economie door webinars en workshops te organiseren. Deze evenementen kunnen gebaseerd zijn op het in kaart brengen en het verzamelen en uitwisselen van goede praktijken op een reeks beleidsterreinen die relevant zijn voor de sector, zodat deelnemers kennis kunnen delen en succesvolle strategieën kunnen identificeren. Deze evenementen stellen sociale-economie-coördinatoren uit de lidstaten ook in staat regelmatig beste praktijken uit te wisselen en van elkaar te leren;

iv. het **doelgericht** verzamelen van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens over de werking van de sociale economie **en de structuur van deze sector** in de lidstaten, onder meer door het ondersteunen van onderzoek in het kader van het werkprogramma van Horizon Europa voor 2023-2024⁴⁰;

v. het ondersteunen van de ontwikkeling van het meten en beheren van sociale effecten door bestaande praktijken in kaart te brengen en te evalueren, met inbegrip van de wijze waarop deze voldoen aan de behoeften en aansluiten op de capaciteiten van entiteiten van de sociale economie, om het begrip ervan te verbeteren en de toepassing ervan te vergemakkelijken⁴¹. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd in nauw overleg met de belanghebbenden en zijn gericht op de ontwikkeling van eenvoudige standaardmethoden voor entiteiten van de sociale economie om hun sociale effecten te beoordelen en aan te tonen;

vi. het opzetten van een studie over nationale keurmerken en certificeringsregelingen voor de sociale economie, het in kaart brengen van bestaande initiatieven, goede praktijken, gemeenschappelijke kenmerken en criteria, en het verstrekken van een gemeenschappelijke aanpak en richtsnoeren aan de lidstaten, met het oog op vrijwillige wederzijdse erkenning;

vii. het bieden van technische ondersteuning aan de lidstaten voor hervormingen die gericht zijn op het stimuleren van de sociale economie, zowel op bilaterale als op meerlandenbasis;

viii. het stimuleren van transnationale samenwerking op het gebied van sociale innovatie via het Europees competentiecentrum voor sociale innovatie, de Europese prijsvraag voor sociale innovatie en het toekomstige netwerk van sociale ondernemers en innovatoren die in het kader van het programma voor de eengemaakte markt worden ondersteund;

⁴⁰. Commission Implementing Decision on the adoption of the work programme for 2023-2024 within the framework of the specific programme implementing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation and on its financing, C(2022) 7550.

⁴¹. Ter illustratie van goede praktijken publiceert de Commissie samen met de OESO een verslag waarin op maat gesneden benaderingen die reeds door entiteiten van de sociale economie in Europa zijn beoordeeld, worden geïdentificeerd en onderzocht, waarbij wordt gekeken naar het doel, de reikwijdte en de belangrijkste kenmerken ervan.

- ix. het ondersteunen van de gezamenlijke uitvoering van het transitietraject voor het industriële ecosysteem voor de buurt- en sociale economie⁴² door toezeggingen van belanghebbenden te verzamelen en de samenwerking tussen belanghebbenden in het ecosysteem op het gebied van de groene en digitale transitie te vergemakkelijken;
- x. het verder verbeteren van de toegang tot financiering voor sociale ondernemingen en andere entiteiten van de sociale economie, bijvoorbeeld via de financiële producten in het kader van het InvestEU-programma;
- xi. het toepassen, in de aanbestedingsprocedures van de Commissie, van maatschappelijk verantwoorde aanbestedingspraktijken;
- xii. het opmaken van de balans van de uitvoering van het plan;
- b) de uitvoering van deze aanbeveling monitoren en beoordelen;
- c) op basis van de in punt 26 bedoelde verslagen van de lidstaten, **en ook in nauwe samenwerking met de desbetreffende deskundigengroepen van de Europese Commissie op het gebied van sociale economie en sociale ondernemingen**, een verslag opstellen over de evaluatie van de naar aanleiding van deze aanbeveling genomen maatregelen, dat ter bespreking aan het Comité voor de werkgelegenheid en het Comité voor sociale bescherming moet worden voorgelegd.

⁴². Verslag over [het transitietraject voor de buurt- en sociale economie](#).

UITVOERING, MONITORING EN EVALUATIE

23. De lidstaten wordt aanbevolen hun strategieën voor de sociale economie binnen **24 maanden** na de aanneming van deze aanbeveling vast te stellen of bij te werken **of de sociale economie in relevante strategieën of andere beleidsinitiatieven op te nemen.**
24. Met het oog op een succesvolle uitvoering van deze aanbeveling wordt de lidstaten aanbevolen hun administratieve en institutionele structuren op alle bestuursniveaus te herzien en te verbeteren, bijvoorbeeld door **te overwegen:**
- a) een "éénloketsysteem" op te zetten voor gestroomlijnde en gemakkelijke ondersteuning van entiteiten van de sociale economie op gebieden zoals toegang tot financiering en andere steun;
 - b) **nationale**, lokale en/of regionale contactpunten voor de sociale economie op te zetten die de rol van ambassadeurs van de sociale economie spelen en de sector promoten, peer-to-peerondersteuning bieden, de toegang tot Unie- en nationale financiering vergemakkelijken en contact onderhouden met nationale en regionale autoriteiten die middelen van de Unie beheren;
 - c) coördinatoren voor de sociale economie aan te wijzen in nationale overheidsinstellingen. Deze coördinatoren moeten een duidelijk mandaat, duidelijke verantwoordelijkheden en voldoende middelen hebben om een doeltreffende coördinatie en monitoring van de aanbeveling mogelijk te maken en te zorgen voor consistentie tussen de beleidsvorming bij nationale overheidsdiensten en de EU-instellingen.

25. De lidstaten wordt aanbevolen de uitvoering van deze aanbeveling op nationaal niveau te monitoren en te evalueren, onder meer door middel van een regelmatige dialoog met regionale en lokale autoriteiten en entiteiten van de sociale economie **of vertegenwoordigende organisaties** om informatie en advies te vergaren voor en ter ondersteuning van de evaluatie, monitoring en uitvoering van hun strategieën voor de sociale economie **of andere relevante beleidsinitiatieven die verband houden met de sociale economie.**
26. De lidstaten wordt aanbevolen uiterlijk vier jaar na de vaststelling van deze aanbeveling, en vijf jaar daarna opnieuw, aan de Commissie verslag uit te brengen over hun vorderingen bij de uitvoering van de aanbeveling. **Bij de verslaglegging moet optimaal gebruik worden gemaakt van bestaande verslagleggings- en monitoringinstrumenten.**

Gedaan te Straatsburg,

Voor de Raad
De voorzitter
